

Blijven deze pogingen vruchteloos, dan brengen Deputaten de zaak ter kennis van de Theol. Faculteit en van de Voorloopige Synode.

Art. 4.

De Voorloopige Synode heeft het recht bij aan Deputaten gebreken afwijking van de belijdenis of bij gebreken gebrek in het onderwijs zich tot Curatoren der Vrije Universiteit of tot Directeuren der Vereniging voor Hooger Onderwijs, te wenden met gemotiveerd verzoek, om hierin te voorzien.

Art. 5.

Al het hiervoor bepaalde is mede van toepassing op den Regent van het Hospitium, mitsgaders op allen, aan wie het onderwijs mocht worden opgedragen in die vakken van wetenschap, wier behandelings taak is der Theol. faculteit.

Art. 6.

Deputaten nemen op zich, al wat aangaande de studenten en hun gedrag hun wenschelijk of noodzakelijk mocht blijken ter kennis te brengen van de Theol. Faculteit.

Art. 7.

Bij al het hiervoor bepaalde blijft het door den Kerkeeraad te oefenen opricht over belijdenis en wandel, zoo van hoogleraren als studenten, onverkort aan dien Kerkeeraad gelaten.

Art. 8.

Aan de Vrije Universiteit zal niemand tot Doctor in de Godgeleerdheid gepromoveerd worden dan na schriftelijke verklaring van instemming met de belijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerken, waarvoor de te onderteekenen formules door de Theol. Faculteit met de Deputaten worden geregeld.

Art. 9.

Doctoren in de Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit worden bij hun praeparatoir en peremptoir examens van het eigenlijk gezegde wetenschappelijk onderzoek vrijgesteld en alleenlijk onderzocht met betrekking tot het dogma concionandi, de zuiverheid der leer en de praktische bekwaamheid.

Art. 10.

Deze overeenkomst wordt aangegaan tot wederopzegging toe, waartoe elk der partijen zich ten allen tijde het recht voorbehoudt.

„Drachten“.

De bekende schorsing te Drachten, waarover Prof. Greijdanus schreef in ons blad, riep allerlei kerkrechtelijke vragen op, vragen van algemeene aard. Het verheugt ons, dat Prof. Greijdanus, die reeds eerder over deze algemeene vragen schreef¹⁾, thans wederom dit doen wil; ik verwijs naar de in dit nummer beginnende reeks van hoofdartikelen. Met het oog op de toekomst, ook van het kerkverband, acht ik bespreking van deze algemeene vragen van primair belang. K. S.

1) Zie de nummers van 16 Juli, 10 Sept., 31 Dec. 1937 en 15 April 1938.

„Men“ is tegen alle gevoel! (I.)

(De nieuwste misvatting.)

Wanneer in het godsdienstig leven de mensch met zijn denken en gevoelen en willen, met zijn doen en ondervinden¹⁾ naar voren geschoven wordt — zoodat niet de denkende, gevoelende, willende Christen in woord en daad en ondervinding²⁾ levende met Christus bezig is en met Zijn waarheid in het gansche Woord Gods — maar zoodat hij voortdurend bezig is met zichzelf, hetzij met zijn denksysteem, of met zijn gevoelsbevinding, hetzij met zijn doen of zijn laten — dan is er reden om te waarschuwen. Want dan komen de gedachten des harten in de plaats van het Woord, dan komen de gevoelens der ziel, waar de ziel met Christus moest bezig zijn in groote liefde, en dan komen doen en laten des menschen, waar het doen en laten van God moest bewonderd worden.

Het gevoel van vreugde, dat iemand heeft, omdat hij nu gerust mag zijn, daar hij eenige gevoelens van

1) Catechismus, vraag 58, officiële tekst: „Dass, nach dem ich jetzt unter den anfang der ewigen freude in meinem hertzen empfinde...“ (2 Cor 5, 2 v.).

Liturgie van de Paltz: „Dargegen aber, die dieses zeugniss in irem hertzen nit empfinden, die essen vnd trincken juen selbst das gericht“ (avondmaalsformulier).

Noot van de Redactie.

POPULAIR-WETEN: SCHAPPELUKE SCHEISEN

De Joodsche Staat.

II.

Niet alleen de Joden zijn teleurgesteld over het tot dusver bereikte resultaat.

Ook de Chiliasten moeten zeer teleurgesteld zijn. Zij meenen, vooral op grond van sommige Oud-Testamentische profetieën, dat er nog eens een herstel van het nationale Israël komen zal in Palestina. Nu is indertijd door Prof. Dr G. Ch. Aalders in breede reeksen van artikelen, die in dit blad zijn verschenen, uitvoerig aangeleend dat het Oude Testament slechts van één enkelen terugkeer van het verstrooide Israël naar zijn land weet, n.l. van den terugkeer uit de Assyrisch-Babylonische ballingschap.¹⁾

Van een tweede herstel, na een nieuwe verstrooiing, van Israëls volksbestaan in Palestina wordt nergens in de profetieën gesproken. Dergelijke gedachten moeten berusten op een onjuiste exegese van de in geding gebrachte bijbelplaatsen.

1) Zie Reformatie, jaarg. 11, 12, 13, Populair-Wetenschappelijke Schetsen, passim.

geestelijke vreugde bij zichzelf mocht ontdekken, is van geheel anderen aard, als dat gevoel, dat den geloovige kan overstelpen als hij Christus ziet in Zijn genade over een armen zondaar, en als Hij gemeenschap met Christus oefent door den Heiligen Geest, die hem leert uit het Woord en die oude en nieuwe dingen voortbrengt uit den schat des Woords.

Zoo is ook het welbehagen in zijn eigen denken geheel iets anders als de vreugde bij het zien van Gods wonderen, zoals degene, die onder het Woord zijn verstand gevangen geeft, dat genieten mag.

Zoo is de vrede des harten en de zekerheid van den genen, die gewapend met een orthodoxe theologie, zijn eigen subjectieve leven heeft onderzocht en die tot de slotsom kwam, dat hij het wel van zichzelf gelooven mocht, — die vrede is heel wat anders, dan de vrede door het geloof, dat Christus en al Zijn weldaden heeft omhelsd en dat in die omhelzing het leven heeft gevonden.

Vanwege de zwakheid onzes geloofs en de kracht van den geest der eeuw (in 't moderne denken en in gevoelsleven) komen vaak beide richtingen in ons leven voor. Nu eens steunen op onze subjectiviteit van denken en voelen, dan weer eens steunen op Christus.

Wanneer wij het eerste Subjectivisme (in ruimen zin) noemen (het is de dwaling, dat men de subjectiviteit, het subjectieve doen, gevoelen, willen, des menschen in het godsdienstige leven stelt, waar hij niet behoort te staan) — dan kunnen wij zeggen: hoe meer Subjectivisme, hoe minder geloofsleven en hoe minder waarachtige vertroosting des harten, hoe minder genieting der ziel in de gemeenschap met den Heere.

Er zijn door Gods genade vele Gereformeerden (in en buiten onze kerken), wier oogen zijn opgegaan voor het groote gevaar van het subjectivisme, dat de subjectiviteit van den mensch een plaats geeft, die den mensch niet toekomt.

Er waren al velen, die niets moesten hebben van het onderwetsche subjectivisme, dat op „inwendig licht“ vertrouwt en dat afgaat op mysticistische ervaringen. Wanneer hun critiek op deze richting niet bleef steken in een hooghartig schimpen op „spelonkie-menschen“ en „Kerstenrichting“, doch wanneer zij dieper bij het licht van Gods Woord doordrongen tot de kern-dwaling, die allerlei nuances van subjectivisme verbindt, dan kwamen zij ook verder en zagen de gemeenschappelijke lijn van modernisme, ethische richting, vereering voor de „oude schrijvers“ van de 18e eeuw boven de echte reformatische sprake van Formulieren en Belijdenis der kerk, en... nieuwere psychologische beschouwingen onder de Gereformeerden. Ook het subjectivisme van menschen, die de twee dwalingen van het „objectivisme“ en „subjectivisme“ (in engeren zin) harmonisch in hun persoonlijkheid oplossen (zoodat zij den „onderwerpelijken“ Gereformeerde en den „voorwerpelijken“ Gereformeerde beide konden bevredigen door hun „harmonische“ persoonlijkheid, in plaats van beide te bekeeren van hun dwaling) kwam aan den dag als even groote menschverheerlijking, niets beter dan dat van de zoo beschimpde onderwetschen.

In den strijd voor de waarheid Gods gaat het nu vaak aldus. Ge waarschuwt tegen de subjectivisten van het gevoel, liefst tegen de „spelonkie-menschen“ en tegen de „bevindelijke richting“ buiten en in onze kerken, en ge krijgt de andere richting van het subjectivisme (die evenzeer drijft op de menselijke subjectiviteit, maar nu op het denken), mee. Lof en prijs in de pers. 't Is wel eens net goed. 't „Gevoel“ mag niet overdreven worden binnen het subjectivistische kamp. Gaat het dan een beetje oppervlakkig alleen tegen de onderwetschen, dan krijgt ge zelfs nog een genadig knikje van nieuwerwetsche gevoelsmenschen, die psychologisch preeken en soms veel gevoelens voor groote mannen als Stanley Jones en Weatherhead. Verbreedt zich nu het front van den strijd voor de waarheid en komen ook de nieuwerwetsche gevoelsmenschen (alias psycholo-

Er is naar het oordeel van Prof. Aalders in de meeste gevallen niet voldoende rekening mee gehouden, dat deze terugkeer uit de ballingschap niet in één moment voltooid is, „maar in verschillende stadiën heeft plaats gehad, zoodat ook na het begin van den terugkeer nog op verderen terugkeer gehoopt en verdere terugkeer geprofeet kon worden.“²⁾

Niettemin blijft dit van de Heilige Schrift afwijkend gevoelen nog altijd aanhangers vinden. En toen er in de na-oorlogsche periode een groote trek van Joden naar Palestina begon, zagen vele Chiliasten in hun overhaasting daarin reeds de lang verwachte vervulling van de Oud-Testamentische profetieën. Na een ballingschap van vele eeuwen zouden de Joden voor den tweeden keer verzameld worden in het oude land der vaderen!

Doch afgezien nog van de foutieve exegese van verschillende bijbelplaatsen zullen de Chiliasten toch moeilijk kunnen volhouden dat de Joodsche staat, die thans ontworpen werd, een vervulling is van de profetieën van Daniël en Ezechiël e.a. De teksten waarop de Chiliasten zich bij voorkeur beroepen bevatten onder meer in de meeste gevallen deze twee elementen: Er wordt nadruk gelegd op de verzameling van al Israëls verdrevenen en er wordt gewezen op de nieuwe glorie voor de Koningsstad Jeruzalem. Wij kunnen denken aan Jes. 11: 11 en 12, waarheen Erich

2) De Reformatie, 13e jaargang, pag. 101.

gisten) in het gedrang, dan wordt het feller. En dan springen de harmonische subjectivisten in de bres ter wille van den „vrede“ en de „harmonie“. Stil toch... laten we de gevoelsmenschen in hun gevoel ontzien — ieder heeft zoo zijn manier.

Nog één stap verder en dan ontbrandt de strijd ook tegen de subjectiviteit-des-denken, tegen scholastische leer-ontwikkeling in subjectivistischen trant, en dan is het front volkomen openbaar. Dan verheft zich al wat de subjectiviteit des menschen eert tegen degenen, die de waarheid Gods belijden.

De man van het denken zegt: zij verachten den historischen denkkings-arbeid der vaderen, zij verstoren de gezonde denk-ontwikkeling in de lijn der traditie voor het heden.

De man van het subjectivistisch gevoelen roept: zij zijn tegen het bevinden-des-gevoels, zij zijn „mordicus tegen het geestelijk gevoel“, zij overdrijven het verstand der waarheid.

En de man van het harmonisch evenwicht vermaant: Stil toch, géén richtingen in onze kerken!

En als dan zoo 't geheele front open ligt voor ons, zien wij zoo waar, dat de anders elkander tel bestrijdende „richtingen“ (partijen) onder ons, met een zekeren wellust elkander helpen en elkanders projectielen gebruiken. 't Is één front geworden. Zeer uiteenlopende richtings-organen worden het wonderlijk eens.

En men roept het met groote instemming elkander toe: attentieseln op!

Wat is er dan aan de hand?

Wel, zegt Dr van Es³⁾ in het „Geref. Kerkblad van Leeuwarden“: „men“ is in een „uiterste“ vervallen!

„Men“ gaat „soms“ aan het „gevoelsleven“ alle waarde ontnemen.

Welke „men“ dat is, weet iedereen wel in onze dagen. Hoewel toch niemand een werk-zonder-gevoel zal kunnen aanwijzen onder die getuigenissen van den laatsten tijd tegen den geest der eeuw in het moderne denken en in het vereeren der subjectiviteit van denken, gevoelen, willen, doen en ervaren en beleven des menschen.

Ja, zoo klaagde Dr van Es, „men“ heeft het als een afbuiging van het Gereformeerde leven beschouwd, als iemand de betekenis van het geestelijk gevoel voor het genadeleven nog van betekenis achtte.

Ja, men mag zelfs 't woord „gevoel“ niet meer gebruiken.

't Is duidelijk, dat de schrijver den strijd tegen het subjectivisme aanziet voor een strijd tegen het gevoel.

Zouden de Friezen, die anders nogal scherp kunnen onderscheiden, dat niet zien?

't Is haast niet te gelooven, dat ze 't misverstand niet zouden opmerken. Of zouden zij niet onderzoeken of deze dingen alzo zijn?

A. JANSE.

2) Ds H. Veldkamp in een meditatie over: „een niet omgekeerde kerk“ („eenzijdigheid“, zie evenwel de exegese van Prof. Ridderbos) sprak onlangs in gelijken geest. Hij wees naar de plaatsen in Catechismus en Avondmaalsformulier, waar het woord „gevoel“ in voorkomt... in onze vertaling. Zie evenwel noot 1. Noot van de Redactie.

De ridderlijke kunst van het boogschieten in Japan. IV¹⁾.

Dat wij bovendien ook nog het geluk hadden, den zuiversten vorm der mystieke contemplatie-beoefening, zooals die door Zen-priesters in praktijk gebracht wordt, te leeren kennen, moge hier slechts in 't voorbijgaan naar voren worden gebracht. In haar volmaakten vorm is deze een „treffen“ zonder hoog en pijl, dus precies datgene, waarheen ook de kunst van het boogschieten moet leiden, wanneer zij op juiste wijze beoefend wordt. Of men dan ook in 't gebruik van pijl en boog doelbaar en zonder „ik“ geworden is en zoo in het bodemlooze niets verzinkt, of dat men zittend als Boeddha, met

1) Zie de noot bij het eerste artikel. (Red.)

Sauer verwijst²⁾: En het zal te dien dage geschieden: de Heere zal weder Zijn hand uitstrekken ten tweeden male, om los te koopen het overblijfsel van Zijn volk, dat zal overblijven uit Assyrië en uit Egypte, en uit Pathiros en Ethiopië en Elam en Sinear en de eilanden der zee; en Hij zal een banier opheffen voor de natien en Israëls verdrevene zonen vergaderen en Juda's verstrooide dochters verzamelen van de vier hoeken der aarde³⁾. En wat Jeruzalem betreft kunnen wij denken aan Jer. 30: 18, waarvan H. C. Voorhoeve zegt: Welk een duidelijke voorzegging⁴⁾: Zoo zegt de Heere: Zie Ik breng een keer in het lot van Jacobs tenten en over zijn woningen zal Ik Mij erbarmen; en de stad zal op haar puinhoop herbouwd worden en het paleis zal naar zijn eisch gelegen zijn.⁵⁾

Als nu slechts enkele millioenen van Israëls verdrevenen naar Palestina kunnen terugkeeren en als Jeruzalem niet eens onder Joodsche heerschappij komt, dan moet men toch wel spreken van een heel verkeerd bijbelgebruik, als men deze

3) Erich Sauer, Der Triumph des Kreuzigten, Unbruch Verlag, Hermann Windel, pag. 143.

4) Vertaling Prof. Dr J. Ridderbos, Korte verklaring der H. Schrift, J. H. Kok, Kampen, 1926, zie ook diens verklaring pag. 84, 85.

5) H. C. Voorhoeve, De toekomst onzes Heeren Jezus Christus, 8ste druk, Den Haag, 1922, pag. 110.

6) Vertaling Prof. Dr G. Ch. Aalders, Korte Verklaring der H. S., J. H. Kok, Kampen, 1925, zie ook diens verklaring pag. 76.

samengevoel is in werke. manier van gemakkelijk doch ook beide is be is, en dit n is geworden slechts onge hij echte co voorbij is, dit in zijn „gestemd zi tie: het zij onbeschrijfe hebben on ia te on moet het waarom d waarom d wordt, tot l willen door grijpt men, zoo'n bealis machtigste

Hieruit is alleen over 't algemeen, doen. Niet genaamde (wereld op „psychologi zoekt ook extatische als mystiel blijde hera mystiek in Het zou ee krachtversj maken, dat in kikkvrs die volstrek een niet-m moet men „teksten“ b laar voorzi arbeid niet te oordeeler Zij vormen wogen en inzels on vreemd ge grijpelijke Boeddhisme niet in de dat overige zij zich af voor hun houden hu sche betee En in de wortel van in de niet-niet bezitte ook niet werkingen derhalve in zich van d die overwo in het Zen niet verwe bewust is, Daarom ste beslissend opzicht bij tevreden. Maar hie

teksten ui heid slaar Babylonis stichting Palestina.

Daar is liasten m tuurplaats keer van Joden zal onder de lermint

Thans i uitspraak steenleggi en die wij „De unive zijn wat i In dat k richting v volk treff seld tegen loovig lev de komst van taber volk des bij hef Je Universite kennis er Zelfs een toch waa hij de ge